

MY RAZEM

МИ РАЗОМ

Lekcja 1. Sąsiedzi od zawsze. Polska i Ruś

CZĘŚĆ DLA NAUCZYCIELA

Wstęp:

Mieszkańcy średniowiecznej Rusi to przodkowie współczesnych Ukraińców, ale też Białorusinów.

Rosjanie zaś pochodzą od północnoruskiego księstwa moskiewskiego, stąd zwani są czasem Moskalami lub Moskwicinami. Nazwa "Rosja" (pochodząca z greki) została użyta przez ich książąt jako symbol ambicji do rozciągnięcia władztwa nad całym terenem zamieszkałym przez Rusinów.

Ta lekcja będzie poświęcona fenomenowi powstania jednego z największych państw średniowiecza – Rusi i rozwojowi jej kontaktów z polską państwowością.

Streszczenie tematu:

1. Umiejscowienie geograficzne Rusi
2. Geneza Rusi i państwa Polan
3. Kierunku rozwoju Rusi i Polski - różnice i podobieństwa
4. Upadek Rusi i jego konsekwencje dla sąsiadów (Tatarzy, Litwini, Polacy, Węgrzy)
5. Nowe zagrożenia dla ziem ruskich (Krzyżacy, Moskale).

Pełna treść tematu [TUTAJ](#).

Forma pracy: Po wstępie wykładowym, tłumaczącym pojęcie Rusi i jej powiązaniem z Ukrainą, każdy wątek będzie opracowywany z pomocą dołączonej specjalnej karty pracy, którą będzie komentował na bieżąco nauczyciel. W trakcie uczniowie spotkają się z tekstem źródłowym, ikonografią, mapami oraz zmierną się z zadaniami na karcie. Na koniec nauczyciel przeprowadzi podsumowanie zajęć. Zachęcamy do wspólnego rozwiązywania zadań. Karty nie należy stosować jako środka egzaminacyjnego.

Karty pracy są dwujęzyczne i należy je wydrukować dla każdego ucznia z osobna.

Wy tłumaczenia i odpowiedzi do karty:

1. Należy zwrócić uwagę na występowanie dwóch plemion o nazwie Polanie: pod Kijowem i pod Poznaniem. Wspomnieć o ich możliwym pokrewieństwie (teorie o wędrówce Polan na zachód).

Mapa do udostępnienia:

https://en.wikipedia.org/wiki/Europe#/media/File:Europe_polar_stereographic_Caucasus_Urals_bouundary.svg).

2. Należy zwrócić uwagę, że dzięki handlowi (trasy przez Wołgę z północy do Konstantynopola) Ruś była dużo bogatsza i silniejsza. Mogła nawet atakować Cesarstwo Bizantyjskie. Podlegała przy tym wpływom wikińskim. Polanie zaś znajdowali się przy odnodze głównych tras i byli poddani naciskowi ze strony Cesarstwa Niemieckiego. Mapa do udostępnienia:

https://histmag.org/grafika/2016_articles/wikngowie-na-rusi/wikingowie-rus5.jpg

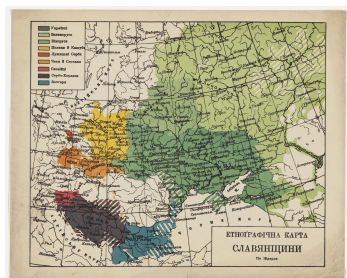
3. Aby pomóc w rozwiązaniu zadania 1, można wykorzystać ilustrację do tematu nr. 3. Przy zadaniu numer 2 nie jest istotne dokładne wskazanie pokrewnych znaków, lecz uświadomienie sobie wspólnych początków językowych.
4. Trasę podbojów Mongołów można przedstawić na mapie świata.
5. Aby rozwiązać zadanie 1, można skorzystać z mapy google – zobaczyć aktualną lokalizację państwową miejscowości, z której pochodziła dana chorągiew. Herb Paleologów z zadania 2 należy połączyć z Bizancjum, jego upadkiem i hasłem Trzeci Rzym.

Elementy podstawy programowej, uczeń:

1. III.2 umiejscawia w czasie i przestrzeni nowe państwa w Europie;
2. V.1 sytuuje w czasie i przestrzeni państwo pierwszych Piastów oraz przedstawia jego genezę;
3. V.2 wyjaśnia okoliczności przyjęcia chrztu przez Piastów oraz następstwa kulturowe, społeczne i polityczne chrystianizacji Polski;

Lekcja 1. Sąsiedzi od zawsze. Polska i Ruś

CZĘŚĆ DLA UCZNIA

1. Umiejscowienie geograficzne Rusi

O to, skąd pochodzą Słowianie, gdzie i kiedy żyli, uczeni wciąż toczą spory – zbyt wiele jest niejasności. Na skutek różnych wędrówek po Europie, rozdzielili się na różne plemiona, z których wyrosły później nowe państwa. Ślad tego przemieszczania wędrówek pozostał w nazwach geograficznych i poszczególnych słowach. Teraz zajmiemy się tym, jak obok siebie znaleźli się Polacy i Rusini – przodkowie dzisiejszych Ukraińców.

Zadanie 1: Przeczytaj uważnie tekst. Które ze wspomnianych plemion można uznać za przodków dzisiejszych Polaków, Białorusinów, Ukraińców? Jak ich nazwy wpłynęły na późniejsze nazywanie narodów?

“Słowianie ci przyszedłszy siedli nad Wisłą i przezwali się Lachami, a od tych Lachów przezwali się jedni Polanami(...), inni Mazowszanami, inni Pomorzanami. Także ciż Słowianie przyszedłszy siedli nad Dnieprem i nazwali się Polanami, (...), a jeszcze inni siedli między Prypecią a Dźwiną i nazwali się Dregowiczami.

Polanie tedy, żyjąc z osobna, jakośmy rzekli, byli rodu słowiańskiego i nazwali się Polanami, (...) a Ulicze i Tywercy siedzieli nad Dniestrem, sąsiadując z Dunajem. Było ich mnóstwo, siedzieli bowiem nad Dniestrem aż do morza, i są grody ich i do dnia dzisiejszego; dlatego Grecy nazywali ich Wielką Scytią”. (Fragment ruskiej Kroniki Nestora z XII wieku opisujący dzieje Europy Środkowo- Wschodniej)

Zadanie 2: Korzystając z mapy, zaznacz dokąd dotarły wspomniane plemiona

Czy odkryłeś, że narody różnie siebie nazywają nawzajem? Jaka z tych tekstów wynika ciekawostka?

2. Geneza Rusi i państwa Polan

Chociaż z jednego korzenia, drogi Polan zachodnich i wschodnich Słowian mocno się rozbiegły. Wynikało to głównie z geografii. A dokładniej z tego, z kim mieli kontakt i gdzie się znaleźli. Wtedy właśnie pojawiły się ich znane dzisiaj nazwy: Polska i Ruś. Wielką rolę w

powstawaniu państw miały szlaki handlowe – czyli trasy przewozu potrzebnych przedmiotów – najczęściej prowadzone rzekami.

1. Z pomocą mapy i tekstów wpisz z kim sąsiadowali Polanie, a z kim Rusini? Kto miał lepsze położenie do prowadzenia handlu?
 - a) „[Słowianie]: Poszukamy sobie kniazia, który by władał nami i sądził wedle prawa". I poszli za morze ku Waregom [Wikingom], ku Rusi. Bowiem tak się zwali ci Waregowie Rusią, (...) Rzekli [do] Rusi (...):" Ziemia nasza wielka jest i obfita, a ładu w niej nie ma. Przychodźcie więc rządzić i władać nami". I wybrali się trzej bracia z rodami swoimi, i wzięli ze sobą wszystką Ruś (...)
 - b) „i postął ku Askoldowi i Dirowi, mówiąc: Kupcy jesteśmy, idziemy do Greków od Olega i kniaziewicza Igora." (Fragmenty ruskiej Kroniki Nestora z XII wieku, opisujący dzieje Europy Środkowo- Wschodniej)
 - c) „Lecz ponieważ kraj Polaków oddalony jest od szlaków pielgrzymich i mało komu znany poza tymi, którzy za handlem przejeżdżają [tamtędy] na Ruś, niech się zatem nikomu to nie wyda niedorzecznym, jeśli parę słów na ten temat powiem (...)" (**Fragment Kroniki tzw. Galla Anonima z XII wieku, przedstawiającej dzieje dynastii Piastów**)
 - d) „Tymczasem dostojny margrabia Hodo, zebrawszy wojsko, napadł z nim na Mieszka[księcia Polan z Gniezna] (...) w miejscowości zwanej Cydzyńą 139 brat jego Czcibor zadał im klęskę(...)Cesarz poruszony do żywego wieścią o tej klęsce, wysłał czym prędzej gońców, nakazując Hodonowi i Mieszkowi, aby pod rygorem utraty jego łaski zachowali pokój do czasu, gdy przybędzie na miejsce i osobiście zbada sprawę." (**Fragment Kroniki biskupa Mersenbergu Thietmara z XI wieku, przedstawiającej dzieje historię Europy Środkowej**)

Sąsiedzi Polan	
Sąsiedzi Rusinów	
Kto miał lepszy dostęp do handlu – rzeki, długość tras, kontakt z bogatymi miastami?	

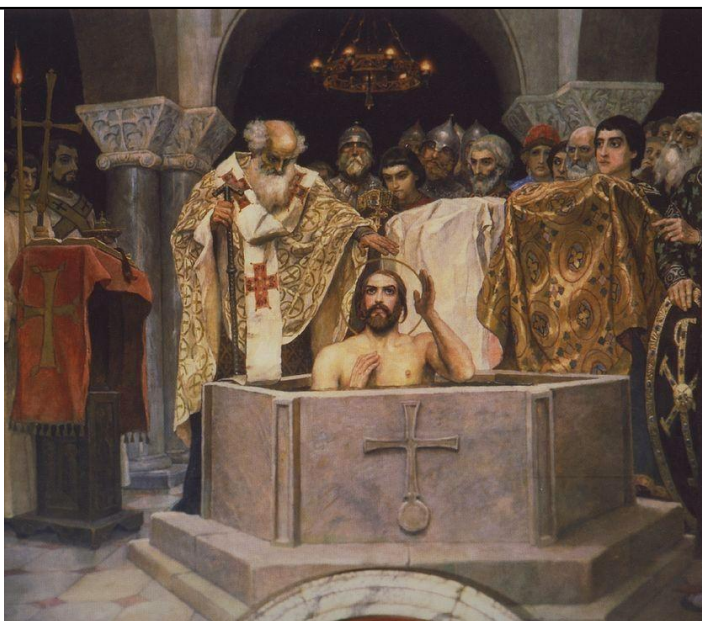
Dzięki handlowi powstawały wielkie miasta, a całe państwo się bogaciło. Mogło łatwo wynająć wojowników i ruszać na wyprawy wojenne po jeszcze więcej zdobyczy.

3. Kierunki rozwoju Rusi i Polski - różnice i podobieństwa

Obydwa państwa rozwijały się coraz bardziej i potrzebowały sprawnych urzędników – ludzi znających pismo. Najłatwiej było znaleźć ich w świecie chrześcijańskim (księża i mnisi powinni co najmniej umieć czytać). Dodatkowo ze względów politycznych (możliwość zawierania korzystnych umów i małżeństw między władcami), optało się zaprowadzić nową religię. Chrzest można było przyjąć z Rzymu lub z Bizancjum – czyli w łacińskiej lub greckiej odmianie chrześcijaństwa. Wybór zazwyczaj wynikał z położenia geograficznego, lecz później prowadził do ogromnych różnic pomiędzy sąsiadami.

1. Poniżej znajdziesz dwa XIX-wieczne obrazy przedstawiające chrzest Mieszka i Włodzimierza Wielkiego. Jak myślisz, który jest który? Dlaczego tak sądzisz?

Wpisz, jakie widzisz różnice między scenami:

Gdy powstawała wczesna Polska i Ruś, chrześcijaństwo nie podzieliło się jeszcze na wschodnie i zachodnie. Rozłam nastąpił dopiero w XI wieku. Wtedy to oba wyznania stały się wobec siebie wrogie. Różnice w doktrynie chrześcijańskiej spowodują później także ostry konflikt między wiernymi. Ale o tym dowiesz się więcej w lekcji numer 4.

2. Wszyscy wiemy, że nasze alfabety się różnią. Skąd się to wzięło? Starożytni Grecy stworzyli system zapisu, który dał początek innym alfabetom. Z jego pomocą starożytni Rzymianie utworzyli swój, który stał się popularny na Zachodzie i części Środkowej Europy. Z kolei we wschodnim Cesarstwie (Bizancjum, Konstantynopol) stworzono cyrylicę – alfabet uwzględniający dźwięki występujące w językach słowiańskich. Alfabet stworzono z myślą o chrystianizacji Słowian.

α alfa	η eta	ν ny	τ tau
β beta	θ theta	ξ ksi	υ ypsilon
γ gamma	ι jota	ο omikron	φ fi
δ delta	κ kappa	π pi	χ chi
ε epsilon	λ lambda	ρ ro	ψ psi
ζ dzeta	μ mi	σ sigma	ω omega

A B C D E F G H I
J K L M N O P Q
R S T U V W X Y Z

Аа Бб Вв Гг Дд Ее Жж Сс Зз/Зз Ии Її/Іі
 Ћћ Кк Лл Мм Нн Оо Пп Рр Ѓѓ Тт Ѧѧ/Ѧѧ
 Фф Өө Хх Ww Ъѡ Цц Чч/Чч Шш
 Ъѡ Ыы/Ыы Ьь Ѓѓ ІІа Аа Жж Ъѡ ІІа
 Ъѡ Ѧѧ Вв Юю Кк Zz Ѧѧ

Wpisz tutaj litery wspólne dla:

- wszystkich trzech alfabetów _____

- łacińskiego i cyrylicy _____

4. Upadek Rusi i jego konsekwencje dla sąsiadów (Tatarzy, Litwini, Polacy, Węgrzy)

W średniowiecznej Europie państwa zaczęły się rozpadać na luźno powiązane części, co nazwano rozdrobnieniem feudalnym. Nie ominęło ono też Polski i Rusi. Zwróć uwagę na różnicę w wielkości naszych państw i liczbę powstałych księstw. Ruś – w szczycie swej potęgi – rozdrobnił Jarosław Mądry w 1054 r. Polskę podzielił między synów Bolesław Krzywousty w 1138 r.

Polskę udało się częściowo zjednoczyć, dopiero w 1320 roku, wraz z koronacją Władysława Łokietka. Na Rusi koronował się na króla Daniel Halicki w 1254 roku, ale w politycznej sytuacji Rusi niewiele to nie zmieniło. Dlaczego?

1. Poniżej zobaczysz 4 obrazy przedstawiające niszczycielski pochód na Zachód pewnego plemienia z Dalekiego Wschodu, które zechciało podbić cały świat. Spróbuj odgadnąć ich nazwę.

Podbicie Pekinu 1212-1213 r.

Zniszczenie Suzdału 1238 r.

Oblężenie Legnicy 1241 r.

Zniszczenie Bagdadu 1258 r.

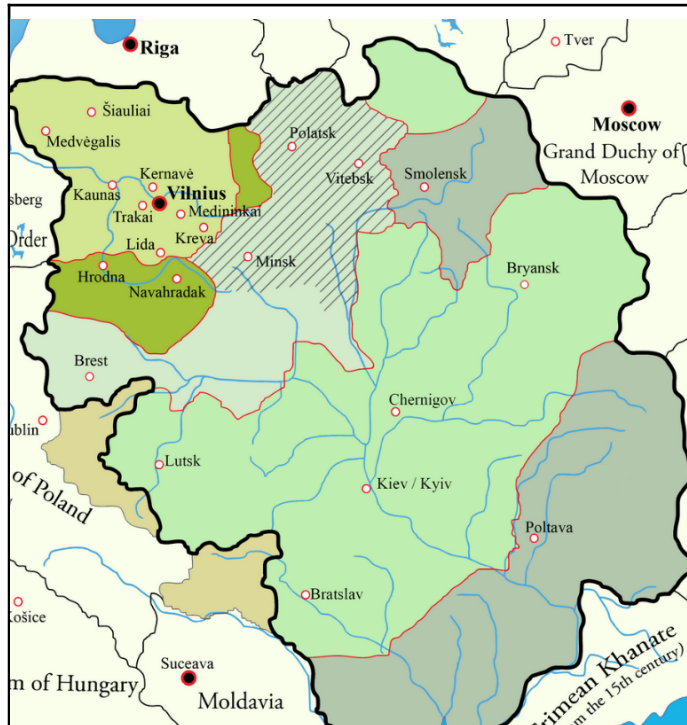

Jakie kraje zostały podbite lub najechane przez tych bezwzględnych najeźdźców?

Jak się nazywali _____?

To oni właśnie doprowadzili do ruiny Ruś i nie dopuścili do jej ponownego zjednoczenia. Najechali też Polskę, ale na szczęście wrócili na wschód.

2. Sąsiedzi Rusi rozpoczęli przejmowanie jej ziem. Splądrowane księstwa poddawały się mniej lub bardziej chętnie pod opiekę Litwinów, Polaków i Węgrów. Ci ostatni wszczęli nawet wojnę, by przejąć Halicz. Przyjrzyj się mapie ziem ruskich z XIV wieku i porównaj z mapą księstw ruskich. Jaki kraj zajął najwięcej tych terenów?

5. Nowe zagrożenia dla ziem ruskich. Krzyżacy i Moskwa.

Dawne ziemie Rusi stały się w większości częścią Wielkiego Księstwa Litewskiego. Samej Litwie szybko jednak zaczął zagrażać niemiecki Zakon Krzyżacki. Skłoniło to wielkich książąt do zawarcia sojuszu i unii z Polską. Doszło do wielkiej bitwy z Zakonem pod Grunwaldem w 1410. Zjechało na nią rycerstwo ze wszystkich zakątków Polski, Litwy i Rusi. Dzięki wspólnemu wysiłkowi potęga Zakonu została złamana. Tymczasem na wschodzie rozszerzało swe granice niewielkie księstwo zwane Moskwą. Jej władcy chętnie służyli Mongołom w gnębieniu pobratymców, wzbogacili się i zapragnęli dla siebie całej „ruskiej ziemi”.

1. Poniżej znajduje się 10 przykładowych chorągwi rycerskich biorących udział w bitwie pod Grunwaldem. Miasta, od których pochodzą ich nazwy, leżą teraz w różnych krajach. Jakich? Odpowiedź zaznacz pod herbem.

Chorągiew połocka	Chorągiew śremska	Chorągiew trocka	Chorągiew krzemieniecka	Chorągiew przemyska
Chorągiew podolska	Chorągiew tęczyska	Chorągiew dobrzyńska	Chorągiew chełmska	Chorągiew halicka

Podobieństwa w herbach pokazują, że rycerstwo obu krain było częścią wspólnej kultury i społeczeństwa. Dalej na wschód w średniowieczu właściwie nie występowała tradycja tego rodzaju.

2. Książęta Moskwy, aby dodać sobie powagi, zaczęli używać nowego herbu. Został on wzięty od symbolu pewnego cesarstwa, jako symbol rzekomej kontynuacji. Korzystając z internetu spróbuj ustalić nazwę państwa, za którego dziedziców chcieli się uznać władcy Moskwy. Dziś ten znak jest częścią herbu Rosji.

Ilustracje do tematu:

Licencje i prawa autorskie

1. CC Blank_map_of_Europe_(polar_stereographic_projection)_cropped.svg, CC BY-SA 3.0, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=14871393>
2. Mapa szlaków: (aut. Electionworld, opublikowano na licencji Creative Commons Attribution-Share Alike 3.0 Unported).
3. https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A1%D0%BB%D0%BE%D0%B2%27%D1%8F%D0%BD%D0%B8#/media/%D0%A4%D0%B0%D0%B9%D0%BB:%D0%95%D1%82%D0%BD%D0%BE%D2%91%D1%80%D0%B0%D1%84%D1%96%D1%87%D0%BD%D0%B0_%D0%BA%D0%B0%D1%80%D1%82%D0%B0_%D1%81%D0%BB%D0%B0%D0%B2%D1%8F%D0%BD%D1%89%D0%B8%D0%BD%D0%B8.jpg
5. https://pl.wikipedia.org/wiki/Sob%C3%B3r_%C5%9Bw._W%C5%82odzimierza_w_Kijowie#/media/Plik:Vasnetsov_Bapt_Vladimir.jpg
6. Mapa rozbicia dzielnicowego Polski - Autorstwa recoloured by Ulamm 23:50, 15 November 2007 (UTC) - Image:Polska_za_W_Lokietka_(1275-1300).png, CC BY-SA 3.0, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=3100113>
7. Chiny: By Sayf al-Vâhidî. Hérât. Afghanistan - Bibliothèque nationale de France. Département des Manuscrits. Division orientale. Supplément persan 1113, fol. 65v, Public Domain, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=10010711>
8. Bagdad By Sayf al-vâhidî et al. - Bibliothèque nationale de France, Département des Manuscrits, Division orientale, Supplément persan 1113, fol. 180v-181, Public Domain, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=7438129>
9. Pobicie Suzdalu – PD - By <http://rutenica.narod.ru/SUZDAL.JPG>, Public Domain, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=15786444>
10. Legnica - By Unknown artist (Master of the Wielowieś Triptych) - Dschingis Khan und seine Erben (exhibition catalogue), München 2005, p. 219, Public Domain, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=4224027>
11. Mapa litewskich podbojów {{Information |Description= Lithuanian state in the 13-15th centuries |Source= Also used [http://lt.wikipedia.org/wiki/Vaizdas:LithuaniaHistoryClean.svg this additional pattern] |Date= 2006 |Author= M.K. |Permission={{Cc-by-sa-2.5}}
12. Mapa rozbicia dzielnicowego Rusi - Autorstwa Popik - Praca własna, oparta o: Principalities of Kievan Rus' (1054-1132) ru2.svg od SeikoEn, CC BY-SA 4.0, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=106540830>
13. Autorstwa Alex K - Commonsremake, CC BY-SA 3.0, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=5580813>
14. Autorstwa originally Alex K - Commonsremake, CC BY-SA 3.0, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=5580760>
15. Chełmska ziemia - Autorstwa originally Alex K - Commonsremake, CC BY-SA 3.0, https://pl.wikipedia.org/wiki/Plik:Alex_K_Grundwald_flags_1410-04.svg
16. Autorstwa Alex Tora - self-made (based on Клейноди України (з історії державної і національної символіки). Комплект з 33-х кольорових листівок. – К., 1991., Banderia Pruttenorum), CC BY 3.0, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=3357041>
17. Autorstwa Alex Tora - Praca własna, oparta o: Клейноди України (з історії державної і національної символіки). Комплект з 33-х кольорових листівок. – К., 1991., Banderia Pruttenorum, CC BY 3.0, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=3357085>
18. Wasyl III By André Thévet - <http://www.booksite.ru/>, Public Domain, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=14734253>
19. By Лобачев Владимир - File:Seal of Ivan 3.png, Public Domain, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=26056580>